

N OUA REVISTA ROMANA

ABONAMENTUL: (48 NUMERE)
In Romania un an . . . . . 10 lei
„ „ „ sease luni . . . . . 6 „
In toate țările uniunei poștale un an 12 „
„ „ „ „ sease luni 7 „

REDACȚIA ȘI ADMINISTRAȚIA
Bulevardul Ferdinand, 55. — București

POLITICA, LITERATURA, ȘTIINȚA ȘI ARTA
APARE ÎN FIECARE DUMINICĂ

DIRECTOR:
C. RADULESCU-MOTRU
PROFESOR LA UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

UN NUMAR:
25 Bani

Se găsește cu numărul la principale
librării și la depozitarii de ziare
din țară
Prețul anunșurilor pe ultima pagină
1/2 pagină: 10 lei

No. 19.

DUMINICĂ 28 FEBRUARIE 1910

Vol. 7.

SUMARUL

NOUTĂȚI:

Câteva din defectele și calitățile poporului român.—Compania dramatică Davila: «Israël» de Henry Bernstein.—Cursuri de vară la Universitatea din Jena.—Cărți noi: «Femeia» de C. Tanoviceanu.—Revista revistelor.

CEȘTIUNI ACTUALE:

D. N. BURILEANU. „Electra” pe scena Teatrului Național.
EUGEN PORN. Mediocritatea în artă.

CEȘTIUNI SOCIALE:

MARIA C. BUȚUREANU. Maternitatea și lucrul intelectual.

CRITICĂ ȘI LITERATURĂ:

N. EM. TEOHARI. Mitocănimul în critica literară de azi.
I. N. RĂȘINARI. In agonie (Schiță).
G. CARDUCCI. Intr'o catedrală gotică.

ȘTIINȚĂ:

N. C. IONESCU. Teoriile asupra localizărilor cerebrale.

NOUTĂȚI

Câteva din defectele și calitățile poporului român.

Duminică, 21 Febr. d. C. Rădulescu-Motru, profesor la facultatea de litere din București a vorbit la Ateneu, în fața unei săli arhipline, despre „câteva din defectele și calitățile poporului român”.

Conferențiarul a spus că va trata această chestiune din punct de vedere științific.

D-sa face mai multe constatări: Arată ce rol mare joacă la poporul nostru svonul „gura lunei”. Noi credem ușor ce zic alții și lăudăm sau criticăm pe cineva fără să-i cunoaștem operele.

Nu e țară în care să întâlnim mai mulți oameni cari să-și afirme curajul în grup și care să fie mai fricoși, luați individual, ca la noi.

Românul se apucă greu de un lucru, dar se lasă ușor de el.

Dacă în țara românească cineva și-ar afirma idei antireligioase, ar fi hulit, deși fiecare în parte nu suntem religioși.

Când soldatul nostru e în grup, e curajos; merge la ori ce sacrificiu și cu toate acestea nu e armată, care relativ cu numărul ei să aibă mai mulți dezertori ca armata noastră, și nu e țară în care tinerii să voiască să scape mai mult de armată ca la noi.

În țara noastră toți românii sunt naționaliști de paradă; la fapte, numărul lor scade colosal.

Numai la noi, fiecare om care voește să se miște începe să se creadă și reformator. Numai la noi auziți vorbe ca aceste: «dacă ași fi eu la guvern, dară aș fi eu la putere, aș face lucru mare.»

Fiecare la noi n'are altă dorință de cât să vie și el cu o lege. Din cauza acesti manii de a legifera avem alăția oamenii mari. D. Rădulescu-Motru înțelege «oameni mari» pe acei cari încep prin a se crede mari înainte de a face fapte cari să le merite acest epitet.

Pe terenul economic nu e țară în care să se facă mai mult apel la Stat ca la noi. Românului îi place să umble pe drum bătut, nu să-l bătătorească el.

Aceste constatări definesc o stare sufletească grăgară (de grup). Diferiți sociologi o explică zicând că înainte de dezvoltarea conștiinței individuale popoarele trec prin o conștiință de grup (grăgară) care primează actele noastre de conștiință, ce se repetă mai des în viața socială.

D. Rădulescu-Motru explică această predominare a conștiinței de grup prin ceea ce suntem un popor tânăr, cu puțină experiență sufletească, ceea ce face ca la noi impresiunea de moment să fie mai holărătoare. Actele românului sunt mai puțin cumpănite, mai repezi, mai agitate. El judecă pripit și lucrul e așa de adevărat că țaranul obișnuște a spune: «dă Doamne românului mintea de pe urmă».

Nerăbdarea noastră denotă o lipsă de maturitate sufletească. Românii din cauza climei, a trecutului sbuciumat, a lipsei de experiențe moștenite, a lipsei obiceiului—atât de frecuent în țările din apus—de a citi fiecare în cartea lui de rugăciuni în timpul slujbei religioase (o astfel de deprindere ar fi avut de efect că acei cari au învățat în școală de a citi să nu uite până la majorat alfabetul) nu au acel element ponderator, caracteristic popoarelor ajunse la maturitate.

Conștiința de grup pe care o avem, constituie o calitate când suntem în fața dușmanului în război. În timp de pace însă, spune d. R. Motru, ea e un defect.

În timp de pace lupta se dă pe teren economic de la individ la individ; or, nouă ne lipsesc individualitățile.

Cum să schimbăm această stare de lucruri? Nu transformându-ne bruse în individualiști și lăsând la o parte conștiința grupului; ci căutând să facem această conștiință mai a-

dăncă, dând Românului posibilitatea individualizării prin școală, biserică și prin încurajarea întreprinderilor individuale.

(Universul)

G. M. DORO

* * *

Compania dramatică Davila: »Israël» de Henry Bernstein.

E foarte riscat pentru un autor dramatic să atace probleme asupra cărora societatea e împărțită în tabere vrăjmașe. El e expus, dacă nu știe să rămână artist obiectiv, să supere când pe unii când pe alții, sau chiar pe toată lumea, — căci publicul e inclinat să treacă lesne asupra intențiilor artistice ale autorului și să aprecieze lucrarea după cum ea este sau nu favorabilă intereselor sale. Este așa dar foarte mare meritul unui autor ca Bernstein, când într'o piesă ca »Israël» al cărei subiect e luat din relațiile dintre creștini și evrei a știut să rămână în marginile obiectivității dramatice, nealunecând la considerații politico-sociale și nedând astfel prilej publicului să asculte piesa cu preocupări străine de artă. Nu-i vorba, fără să fim prea răutăcioși cu Bernstein, trebuie totuși să constatăm că la el nici nu prea era pericol să devizeze în teorii sociale, căci autorul lui Israël pe cât s'a dovedit de mare meșter în ale teatrului, pe atât s'a arătat de sărac și de puțin nou, ca gânditor.

În *Israël* e tratat cu multă putere și cu o extraordinară dibăcie conflictul dramatic dintre un bancher evreu Gutlieb și fiul său nelegitim, principele de Clar, care, neștiutor de origina sa, ajunsese unul din fruntașii nobleței antisemite. Când în culmea conflictului, mama sa, ducesa de Croucy, îi destăinuiește adevărata sa origină, tânărul principe neputând lupta în potriva atâtei ure și umilințe, se sinucide. Iată cum se dezvoltă acțiunea:

«Actul I. — La Clubul Regal.

Principele Thibauld de Clar convoacă câțiva membrii ai clubului, antisemiți ca și dânsul, spre a fi față la provocarea ce va face ovreiului Gutlieb, membru al aceluiași club, care luptă contra clericalilor francezi.

Astfel că pe când Gutlieb voește să părăsească clubul, Thibauld îl întâmpină și-l invită să-și dea demisia din club.

Gutlieb refuză și atunci Thibauld îl lovește cu bastonul trântindu-i pălăria și silindu-l prin aceasta să primească duelul.

Actul al II-lea.—La Ducesa de Croucy.—Ducesa de Croucy care în tinerețea sa avusese relațiuni de dragoste cu Gutlieb și din care se născu Thibauld, auzind despre incidentul dela Club și îngrozită de duelul ce va urma între tată și fiu, cheamă pe Gutlieb și-l roagă să nu se bată.

În timpul acesta apare Thibauld și găsește pe adversarul său în casa mamei sale.

Într'o discuție inversunață, ducesa de Croucy incurcată de întrebările lui Thibauld, destăinuiește acestuia secretul nașterii sale. La auzul acestei mărturisiri prințul de Clar e deprimat și îngrozit de faptul că este fiul unui ovrei, îi vine ideea să se sinucidă.

Actul al III-lea. — La Principele de Clar. — Thibauld a chemat pe preotul Silivian, confesorul ducesei pentru a i mărturisi gândul sinuciderii, dar acesta îl convertește să lase ideea morții și să intre într'o mănăstire.

După plecarea preotului, Gutlieb chemat de Thibauld, vine la acesta și în discuția între ei, Gutlieb arată fiului său că mai bine și-ar urma frumosul viitor ce-l are în lumea în care trăește; fiindcă ori ce ar face nu poate fi decât tot un ovrei.

Thibauld îngrozit de sine, părăsește camera și după un minut se sinucide».

E emoționant sfârșitul actului I și admirabil condusă și gradată marea scenă din actul al II-lea, care produce o impresie sguoitoare. În actul al III-lea acțiunea lăncezește și interesul dramatic e aproape nul.

La noi piesa a fost foarte bine interpretată. D-na Sturdza în ducesa de Croucy, d-l Bulandra în Principele de Clar și d-l Storin în bancherul Gutlieb au făcut trei creații minunate; demne de orice teatru străin. În roluri secundare, d-nii Davila, Manolescu și Bulfinsky au secondat cu talent pe protagoniști.

P.

* * *

Cursuri de vară la Universitatea din Jena.

Între 4 și 17 August 1910 se vor ține la Jena (Thuringia) cunoscutele cursuri de vară (Ferienkurse) sub îngrijita direcțiune a profesorului de pedagogie Wilhelm Rein, directorul seminarului pedagogic, profesorului Dettmer, și profesorului Weinel.

Începute în 1889, aceste cursuri au avut 25 de auditori; în ultimul an 1909/10 cifra s'a urcat la 660, compusă în mare parte din instituitori, profesori secundari, studenți, cei mai mulți din Germania, veniți spre a-și completa cunoștințele, ascultând variate prelegeri.

Cursurile anunțate pentru vara anului acestuia sunt în număr de 58, astfel repartizate:

I Științe naturale, 11 cursuri.

II Pedagogie 11, cursuri.

III Religia și învățământul ei, 9 cursuri.

IV Higienă școlară, 3 cursuri.

V Filosofie, Istorie, Literatură, Economie națională 15 cursuri.

Pe lângă acestea vor fi cursuri pentru limbile moderne: germană, franceză, engleză, italiană atât pentru începători cât și pentru mai înaintați.

Între propunători găsim pe profesorii Berger, Bousset G. Budde, Dettmer, Părintele Flügel, Prof. Gärtner, Just, Linki Pabst, Rein, Strohmayer, Spizner, Weinel.

Costul acestor cursuri e de 5 mărci pentru acelea care au 6 lecții și 10 mărci pentru acelea cari vor dura 12 ore.

Locuința se poate obține prin Secretariat în condițiuni foarte avantajoase:

Locuința și cafeaua de dimineață, 10 mărci pe săptămână; pensiune completă, 25 mărci pe săptămână.

Prospectul amănunțit, cuprinzând programa analitică a tuturor cursurilor precum și toate referințele privitoare la aceste cursuri se pot obține de la Secretariat *Frl Clara Bloemeyer, Jena, Gartenstrasse 4.*

A. S. G.

* * *

Cărți noi: Femeia de C. Tanoviceanu.

D. C. Tanoviceanu a îmbogățit literatura noastră cu o scriere despre *Femeia după vârste și ocupațiuni.*

Scrierea, în întinderca de 300 pagini, este o încercare bine intenționată de a arăta psihologia femeii în diferitele sale vârste și rolul social al femeii.

Reproducem din *introducere* următoarele rânduri pentru a indica cititorilor scopul ce și l'a propus autorul:

«Vor fi avut oarecare dreptate și scriitorii cari nu cruță cu săgețile lor jumătatea cea mai slabă a genului omenesc, deși această dreptate e foarte relativă pentru unele timpuri și la unele popoare, la cari femeia s'a distins prin calități intelectuale, prin virtuți familiare și — ceace e mai curios — chiar cetățenești, cari fac cinste sexului ei.

Aceste preveniri, însă, contra femeiei — acestei diatribe — nu-și mai au rațiunea de a exista azi și nu se mai pot prelunge pe viitor, fără o pagubă reală pentru bușul mers al civilizațiunii.

Sunt o rămășiță a barbariei timpurilor trecute, care s'a transmis — alterată mult, e adevărat, dar încă plină de vigoare — și timpurilor de față, mulțumită stăruinței cu care se pro-

pagă toate prejudiciile, atunci când ele capătă caracterul unei tradițiuni.

Scopul acestei cărți e de a contribui și noi, pe cât ne va sta cu putință, la sdrobirea acestor prejudicii, pentru care ar trebui să lupte orice om, care-și dă seama de rolul important pe care-l joacă femeia în societatea modernă, cum și de necesitatea unei concurențe armonice a celor două sexe pentru folosul omenirii și în interesul civilizațiunii.

Pentru triumful acestei idei, credem, că niciun sacrificiu nu e prea mare, chiar acela care ar pune în grea cumpănă propria noastră persoană.

Chestiunea femeiască — în ultimă analiză — e o chestiune de umanitate, și a o trata dintr'acest punct de vedere, fără a închide ochii asupra inconvenientelor ce ar putea decurge din tratarea ei pentru persoana aceluia ce și-ar lua o asemenea sarcină, este a pune amorul propriu deasupra interesului general.

Iată pentruce, dela început chiar, ne declarăm gata de a suportă cu rezemnare orice critică, întrucă ea va fi dreaptă și va folosi cauzei pe care o susținem.»

* * *

Revista Revistelor

Viața Românească Ianuarie. Literatură de M. Sadoveanu, M. Codreanu, Maria Cunțanu, O. Goga, Oreste, etc. D. A. Philippide continuă specialiste sale observațiuni critice asupra «unui specialist român la Lipsa». — Radu Rosetti, cu ocazia unui răspuns pe care îl dă d-lui G. Panu, face la rândul său o critică distrugătoare a operei acestuia. *Cercetări asupra stărei țărănilor în veacurile trecute*. Iată cum apreciază d. R. Rosetti scrierea d-lui G. Panu:

«De pe la pagina 150 d. Panu nu se mai ocupă nici de mine, nici de cartea mea; voi zice chiar că se ocupă prea puțin de noi, căci are bunăvoința să facă, mai ales în locurile unde vorbește de locuitorii satelor în deobște și de *vecini* în particular, bogate împrumuturi dela mine fără a catadicsi să mă citeze.

«Tot restul cărții de altmintrelea nu este decât o lungă compilație de lucruri și de documente răscunoscute și publicate, făcute fără ordine și fără metodă. Expunerea greoaie, neprecisă, neclară, verboasă, mai este încurcătă prin reproducerea în text, a multor citații. Autorul sare dela un subiect la altul pentru a se întoarce la cel dintâiu, trece la al treilea, sare iar înapoi, se repetă. Când, cu chiu cu vai, ajungi la sfârșit, nu ți-a rămas nimic din ce-ai citit, ești amețit și-ți vine să exclami ca școlarul din Faust:

Mir wird von alle dann so dumm,

Als ging mir ein Mühlrad im Kopf herum.

«Cartea d-lui Panu nu cuprinde nici un amănunt nou, nici o vedere originală, nu aduce nici măcar cea mai mică lumină asupra chestiei.

«D-sa se ocupă într'adevăr mult de chestia birurilor și citează mult material, publicat, privitor la această chestiune; dacă acest material n'ar fi întrebuițat în chip atât de puțin metodic și de confuz, ar fi putut să alcătuească un capitol util asupra fiscalității în țările noastre la sfârșitul veacului al XVIII-lea și la începutul celui al XIX-lea.»

Vom avea ocaziunea să ne ocupăm și noi în curând de scrierea d-lui Panu, care cu toată critica d-lui Rosetti, este totuși o operă de valoare. — Cronică externă, teatrală, veselă. — În *Miscellanea*: lamentații redacționale. Facem confracțiilor noastre serviciul de a mări publicitatea acestor lamentații (în parte, căci altfel ne-ar lua prea mult spațiu):

«Deși publicăm de câțiva ani pe pagina a treia a copertei înștiințarea că manuscrisele nepublicate nu se înapoiază, și că

nu răspundem decât acelor persoane, ale căror manuscrise le socotim vrednice de tipar, — totuși suntem inundați de *mi* de scrisori, însoțite de timbre postale pentru, răspuns prin care ni se cer sau manuscrisele, sau știri despre soarta lor, — ori, cel puțin, «un răspuns la poșta redacției»

«Este evident că acești oameni nu cunosc înștiințarea noastră: iar cei cari cer răspuns la «poșta redacției», nici n'au deschis «Viața Românească», căci noi... nu avem «poșta redacției», — această rubrică, în care unele publicații fac critică literară și «exerciții de spirit»...

«Dar nu mai putem! Nu mai răspundem, numai înapoem manuscrisele, nu mai facem «mici critici», n'avem «poșta redacției»!

«Suntem sătui de versuri și proză.

«Deși de ordinar rupem manuscrisele, tot mai avem într'un hambar aproape un vagon (10.000 kilo) de poezii și nuvele!...

«O să fim nevoiți să le vindem la mezat — și-s atâtea lacrimi în ele, vărsate pentru atâtea iubite!»

Falanga, 21 Februarie. D. M. Dragomirescu în loc să dea uitării incidentul cu petiția la Corpurile Legiuitoare, incident care a compromis așa de grav pe câți-va dintre membrii «Societății scriitorilor români», stăruie mereu asupra lui. De astă dată d. Dragomirescu dă publicității următoarele adevăruri aforistice, semnate de dânsul:

«Nu trebuie să permiți într'o revistă ce dirigi, *atacuri* din partea unui colaborator, care n'are încă autoritate, decât sub două condițiuni (sau măcar una din ele): a) să aducă *dovezi* în sprijinul afirmărilor sale (această este suficient să-i dea o autoritate, fără să fie nevoie de vreo recunoaștere din partea nimănui); b) dacă nu aduce *dovezi* și spune neadevăruri, cel puțin să aibă *talent* (căci, deși talentul nu e propriu zis o autoritate, dar e o *scuză*; cazul *Chendi*, care nu e cazul *Porn*).»

Am luat act și vom căuta să punem în practică aceste aforisme. Pe viitor când vom avea să spunem vre-un neadevăr la adresa d-lui Dragomirescu (și bine ar fi să nu avem ocazia vre-odată!) îl vom spune cu talentul *d-lui Chendi*!..

Viața Socială Februarie. Primul număr din o nouă revistă socialistă, pusă de astă dată sub direcția D-lui N. D. Cocea. — D. Toma Dragu începe un studiu asupra *Votului Universal*:

«A venit, deci, vremea să lăsăm la o parte cântecul neghiob ori șiret, că milioanele de săteni nu sunt destul de pregătite pentru viața politică. Căci, când o întreagă clasă socială, cea mai numeroasă și mai harnică, își ia lumea în cap: dând foc, prăvălind și însușindu-și tot ce-i iese în cale, este semn vădit, nu numai că ea are conștiință de mizeria în care se sbate, dar că i s'a urât și cu răbdarea, că e matură să scuture jugul înpilării care o roade.

«Și vom surăde ori de câte ori dușmanii votului obștelesc (sânt mai mulți decât s'ar crede), vor încerca să spună că, deși țărănimea e în stare să priceapă însemnătatea drepturilor sale politice, nu va putea, totuși, să voteze, neștiind în mare parte să citească. Oare Bulgarii și Sărbii, vecinii noștri apropiați tot atât de neștiutori de carte ca și grosul țărănimei românești, nu votează, și nu votează minunat, de ani de zile? Și tocmai vioul, deșteptul și cumpănitul nostru sătean să fie mai pe jos? Apoi, uită dușmanii poporul românesc, că azi neștiutori de carte — până și orbii — cu cens, bine înțeles, votează de fapt. Și ori-cine și-a putut da seama că, sub noua lege electorală, cele mai multe buletine de vot anulate nu sunt ale țărănilor delegați din colegiul al III-lea, ci al alegătorilor orășeni din colegiul al II-lea.»

CESTIUNI ACTUALE

«ELECTRA» PE SCENA TEATRULUI NAȚIONAL.

Direcția Teatrului Național ne-a dat Luni seara, pentru întâia oară, o piesă din anticitatea greacă, celebra tragedie a lui Sofocle, *Electra*.

Subiectul acestei piese, ca toate subiectele genului tragic la cei vechi, e luat din miturile eroilor, cari constituiau istoria legendară a Greciei. Teatrul grec s'a născut dintr'un imn cântat în onoarea Zeului Dionysos (Bacchus), și a rămas totdeauna credincios origini lui. De aceea reprezentațiile n'aveau loc decât în timpul sărbătorilor dionisiace; ele erau un omagiu ce se aducea divinității. Localul însuși era ridicat pe un teren închinat zeului, iar pe scenă se află altarul lui. Pentru o astfel de scenă, subiectele luate din viața reală, ar fi fost o adevărată profanare. Iată de ce poeții au trebuit să se adreseze pentru compunerea operilor lor dramatice mai întâiu la istoria zeilor și în urmă la aceea a eroilor, cari aveau de asemenea un caracter divin.

Legendele eroice, cu însușiri dramatice, nu erau nesfârșite. Numărul lor era mărginit: din cauza aceasta vedem că poeții vechi reiau de multe ori subiectele tratate de predecesorii lor și caută să le reînnoiască. Așa s'a întâmplat și cu *Electra*. Eshil, marele tragic din naintea lui Sofocle, reprezentase într'una din piesele Choeforii, acest subiect, iar Euripide, rivalul mai mic al lui Sofocle, va relua la rândul său legenda și va căuta să producă efecte noi prin mijloace noi. Cele trei piese ni s'au păstrat din fericire și ne dau prilejul de a judeca în cunoștință de cauză progresul artei dramatice dela un punct la celalt. Egali în geniu, dar cu concepțiuni dramatice deosebite, fiecare din cei trei tragici au realizat tipuri diferite, prin cari au fixat momentele unei evoluțiuni.

Legenda *Electrei* e foarte simplă. Fiică a lui Agamemnon, vestitul rege din Micene, care fusese omorât de soția sa Clitemnestra în unire cu Egist, cu care împarte acum tronul, ea trăește la curtea regală, dar viața ei nu e decât un lanț de amare suferinți.

O voință puternică și neînfrântă o susține: aceea de a răzbună pe tatăl ei. Ea așteaptă în fiecare zi cu o nerăbdare, care o ucide, sosirea fratelui ei scump, Oreste, care scăpase ca prin minune de urgia Clitemnestrei și a lui Egist și crescuse de mic în afară de hotarele stăpânirii lor, spre a-și executa planul. În momentul însă când i se face cunoscut de Crisothemis, sora sa care se plecaseră soartei, că Egist nu mai poate tolera recriminările ei și e decis să o pedepsească fără cruțare, vine vestea... morții lui Oreste! Ce bucurie mare pentru Clitemnestra, care scapă de orice griji pe viitor și ce lovitură de trăsnet pentru sărmana *Electra*, care se vede pierdută pentru totdeauna, fără să-și fi împlinit dorința arzândă care o muncia.

Nimic mai sfânt la cei vechi decât șeful familiei! El e totdeodată șeful religiunii casnice, el e continuatorul

cultului; în mâna lui stă puterea suverană; de el depind toți în familie, fără ca el să depinză decât de conștiința lui. El e depozitarul tradițiilor și precum prin el se întemeiază, tot asemenea prin el se stinge familia. Iată de ce imagina lui Agamemnon obsedează mereu pe *Electra*. El nu va rămâne totuși nerăbunat! Eroica fiică, după ce încearcă în deșert să înduplice pe Crisothemis la o acțiune comună în contra omorătorilor, se hotărăște într'un avânt sublim, fără să cugete la greutățile întreprinderii, ca să execute singură fatalul proiect, ori să moară. Apare atunci Oreste, pe care *Electra* nu-l mai cunoaște. El aduce urna în care spune că se găsește cenușa «lui Oreste». Recunoașterea fratelui cu sora nu poate întârzia mult. În urmă evenimentele se precipită: Oreste și Pylade intră în pașat, Clitemnestra e omorâtă și puțin după aceea sosește și Egist, care își împlinește de asemenea dăstătinul.

Iată părțile esențiale ale legendei pe care a brodat Sofocle, cu instinctul unui desăvârșit poet dramatic.

Vom face în numărul viitor al Revistei o analiză amănunțită a acestei piese, pe care publicul special de Luni, a primit-o cu mult respect — nu putem zice cu multă căldură — pentru numele ilustrului tragic și cu multă simpatie. Vom arăta de ce, cu toate frumusețile necontestabile ce conține acest capodoperă al artei antice, nu se poate spera într'un succes mai mare și mai sincer. Ne mărginim acum la câte-va observațiuni de ordine externă.

Tragedia veche se poate asemăna cu opera comică modernă: ca și în aceasta din urmă, în tragedie avem părți cari se *declamă* și părți cari se *cântă*; tot ca în operă, avem în tragedie și *dans*. Spectacolul vechiu se adresa prin urmare inteligenței, simțirei și ochilor. Vă închipuiți ce decepțiune ar fi încercat un Atenian din sec. V a. C dacă ar fi văzut la ce s'a redus frumosul «ansamblu», cu care era obișnuit pe scena din Atena.

În loc de versuri adevărate, după cum era de așteptat, ni s'a servit o proză ritmată. D-l Murnu, pe cât știm, era în stare să simță imboldul lui Apollon... și dacă nu peste tot, cel puțin în dialogurile lirice dintre actori și cor, precum și în cântecile acestuia din urmă, E neiertat ca aceste *cântece*, cari erau totdeauna la cei vechi *susținute* de un acompaniament muzical, să fie pur și simplu *declamate*!

În locul acestui acompaniament foarte simplu, dar foarte variat, din flaută sau din chitară, ne-am trezit cu o orchestrație complectă, al cărei rost nu-l înțelegem de loc, căci nu folosește la nimic, fiind exterioră piesei. Dacă bucățile corului și dialogurile lirice (dintre cor și actori) nu sunt în versuri spre a fi *cântate* ca într'o operă și însoțite de muzică, compoziția d-lui Ștefănescu, ori cari ar fi calitățile ei, constituie un anacronism, care trebuie să dispară. Nu există în teatrul vechiu muzică pentru muzică, destinată să ocupe intervalul dintre acte, sau numai să susțină unele momente din acțiunea dramatică. Muzica, încă odată, nu era înțeleasă în tragedie decât unită cu corul și cu bucățile lirice, și atâta tot.

Și fiindcă bucățile corului nu sunt în versuri, vedeți la ce monotonic s'a ajuns și la ce ridicul expunem în-

tregul cor de tinere fecioare Miceneene! În loc ca parte din aceste bucăți să fie cântate de fiecare jumătate a corului în mod alternativ, ceea ce ar da oarecare mișcare și viață acestui personajiu colectiv, toate bucățile sunt declamate în mod uniform de bietul corifeu (respectiv D-na Leonescu), care nu prea știe singur ce rol joacă, iar restul din trupă se mărginește la exclamațiuni, cel puțin glumețe.

Sunt unele părți corale, unde nu poate interveni de cât corifeul, evident; dar în majoritate ele sunt destinate întregului cor.

În afară de aceasta, în coruri poezii își dau curs liber imaginației lor; acolo găsim cea mai aleasă și înaltă poezie. Nu e păcat să lăsăm diamantul confundat în grămada metalelor prețioase și să nu-l scoatem în relief, după cum merită?

Ziceam că în teatrul vechiu există și dans. Să ne înțelegem. Acest dans nu trebuie apropiat de baletul modern din operă. El consistă din figuri, atitudini și gesturi. Un poet vechiu, Frinicos, se lauda că a inventat atâtea figuri de dans, câtă spumă e deasupra mării. Cu puțină bunăvoință s'ar fi putut, credem, inventa oarecari mișcări, cât de elementare, potrivite impresiunilor și simțimentelor pe cari le încerca corul în fața spectacolului ce se desfășura pe scenă.

Nu vom face nici o șicană direcțiunii pentru modul cum a înțeles amenajarea scenei și decorurile în general, cu atât mai mult cu cât, ori ce am face, e cu neputință ca într'un teatru închis să dăm iluzia teatrului vechiu, care nu era acoperit, reprezentațiile având loc sub cerul liber, iar actorii purtând în picioare un fel de sandale care-i ridica cu mult d'asupra taliei oamenilor și în cap măști, destinate să proporționeze capul cu trupul. În ceea ce privește decorurile se lăsa foarte mult la imaginația publicului, care nu era prea exigent. Ceea ce e mai curios încă, e că în epoca clasică la Greci, nici n'a existat un teatru stabil, adică o scenă și o orchestră în zidărie, ci la fiecare reprezentație se ridicau eșafodagii provizorii, mai mult sau mai puțin apropiate scopului; și numai din secolul al IV înainte, dela oratorul Licurg, se construiește în Atena un teatru fix. Să nu fim dar mai pretențioși decât Atenienii înșiși.

Un lucru însă nu se poate trece cu vederea. Se face foarte rău că se reprezintă Clitemnestra apărând rănită și murind în fața spectatorilor. Mai întâiu scena având un caracter sfânt, nu trebuie stropită cu sânge; al doilea e contra simțului estetic al Grecilor de a se arăta cineva astfel pe scenă. Clitemnestra trebuie adusă fără viață și acoperită, după cum e adus Cătălin în Viforul. Ca probă că nu poate fi decât așa, e că teatrul vechiu nu dispunea decât de 3 actori, cari trebuiau să joace toate rolurile. Rolul lui Pilade e ținut de figurant, nu e propriu zis un rol, de aceea el nu pronunță nici un cuvânt. Protagonistul joacă pe Electra; devteragonistul pe Oreste și Clitemnestra, iar tritagonistul pe pedagog, pe Crisothemis și Egist. În nici un moment, după construcția piesei, Oreste și Clitemnestra nu se pot afla împreună, decât în momentul când ea vine și moare pe scenă. Dar atunci în loc de trei actori am avea patru. Electra, Oreste, Pedagogul

și Clitemnestra. Spre a fi numai trei, câți erau necesarmente, trebuie ca Clitemnestra să nu mai apură în viață pe scenă, ci să fie numai transportat cadavrul ei și reprezentat printr'o imagină de lemn, acoperită cu o pânză.

În ceea ce privește jocul actorilor ne rezervăm aprecierile noastre până la a doua reprezentație, întru cât cea dintâiu rare ori dă deplina măsură a talentului și puterilor fiecăruia.

D. N. BURILEANU.

Profesor la Facultatea de Litere din București.

MEDIOCRITATEA ÎN ARTĂ

— PĂRERI LIBERE —

Cititorii cunosc campania de atacuri și insulte ce s'a declanșat împotriva mea din cauza articolului asupra poetului Cerna, publicat în No. 12 al Noii Reviste Române, articol, în a cărui introducere apreciasem ca foarte mediocră literatura ce se face în nesfârșita serie de reviste ce de un timp încoace tot apar la noi. Părerea unui Caragiale, unui George Panu și a altor oameni culți și de bun simț, că spunând acestea eu afirmasem adevărul—mă dispensează de a răspunde amuzantelor scamatorii de argumentare ale D-lui Mihail Dragomirescu, proprietarul unui foarte frecvental Kindergarten literar și rătăcitorilor incolore ale firmei neguțătorești dela Viața Românească din Iași. Iar trivialităților netrebnice ale câtorva analfabeți de dincoace și dincolo de Carpați,—de asemeni nu le voi răspunde, căci cultura mea și simțul propriei demnități mă opresc să mă cobor la atâta josniție de cure poate fi capabil numai «un țărcovnic cu șapte clase de liceu de la Caransebeș»—cum foarte plastic a numit un membru al Academiei pe unul din aceste specimene. Dar pe lângă desfrâul de injurii din câteva reviste «literare» un număr de literari membri ai Societății Scriitorilor Români, au înaintat un apel Corpurilor Legiuitoare, cerând respingerea mea dela cetațenie, pe motiv că asemenea idei sunt «o insultă adusă literaturii naționale», că prin ele eu dau dovadă de «sentimente antipatriotice». Pentru ca cititorii să vadă cât de capricios și de neserios este patriotismul acelor domni literași, reproduc aci articolul Mediocritatea în artă ce am scris acum doi ani în revista Viața literară și artistică care apărea sub îngrijirea acestui domn Ilarie Chendi și care cuprinde exact aceleasi idei din articolul de acum asupra lui Cerna. Ceea ce e mai nostim e că în chiar acel număr din Viața lit. și art. (No. 2 din 13 Ianuarie 1908) au scris și D-nii Em Gâr'eanu Minulescu și Chendi, autorii faimosului apel. Ei bine, nimeni nu s'a găsit atunci să protesteze, iar domnii literași de mai sus și alți semnatari ai rușinosului «Apel» au continuat să colaboreze alături de mine la Viața literară. E drept, că sindicalismul literar nu era atât de înaintat..

Din acest articol cititorii vor vedea că atunci eu și acum eu nu făceam altceva decât să constat că mercantilismul literar duce la fărâmișirea talentelor și la întronarea mediocrităților. Neguțătarii dela revista ieșană vor putea vedea că departe de a fi «colecționat fără originalitate» spusele unor papi și papaculi literari—eu mi-am rămas creștinios părerilor mele pe care le-am afirmat înainte și independent de atâția mai mari sau mai mici pontifi.

Niciodată nu s'a produs în artă mai mult ca în vremea noastră; și totuși niciodată producția artistică n'a fost mai slabă ca cea din zilele noastre. Priviți o ramură de activitate artistică,—pictura bunăoară. Străbateți coridoarele nesfârșite ale unei expoziții de artă modernă. Veți găsi înfipte pe pereți câteva sute de tablouri (un număr îndoit sau întreit va fi fost respins) și dați-vă osteneala de a le examina. Veți recunoaște artiștilor muncă cinstită, multă pricepere și foarte mult meșteșug. Dar atâta tot. Unde-i însă capodopera care să vă sgudue sufletele și să vă țintuească 'n loc?

— Nicăeri.

Intrați într'o sală de concert. Ascultați programul. Dacă veți face abstracție de muzica scrisă «in den guten alten Zeiten» ce mai rămâne? Afară de câteva excepții frumoase, restul sunt încercări de muzică asurzitoare, compusă în ciuda tuturor regulilor artei ori prețiozități cu efecte ușoare.

Dar în literatură? Nicăeri susținerea noastră nu e mai evidentă ca aci. Producția literară din vremea noastră e a meșterilor de mare. E însă în aceeași măsură slabă și goală.

Și boala domnește în toate genurile literare: în proză, în poezie, în teatru. Iar lucrul acesta îl întâlnim pretutindeni, în țările cu o cultură străveche ca și în modesta noastră cultură. Care să fie cauza?

* * *

Sunt cauze generale și cauze locale. Printre cele d'întâi cea mai importantă e fără îndoială însuși felul civilizației contemporane. Democratismul contemporan cu postulatul dreptului la viață al fiecăruia a făcut pe mulți să creadă că simplul fapt de a fi născut pe această planetă îți dă și dreptul la viața... artistică. Libertatea tiparului și a presei a amăgit o sumă de oameni să dea... haina nemuririi la o infinitate de năvități și născociri, sub pretextul înșelător că fac artă! Și astfel legiuni de oameni ce ar fi putut să-și câștige în mod onorabil existența, exercitând vre-o profesiune oarecare și fiind în chipul acesta folositori societății, s'au îndreptat lenevoși spre artă, în care, fiind lipsiți de flacăra sfântă, sunt condamnați să producă doar lucrări hibride și sterile.

* * *

Civilizația modernă având ca valori cardinale comerțul și industria, care au drept concepte fundamentale cantitatea și numărul, a extins aceste concepte și în aprecierea artei în care ar trebui să domnească tocmai conceptele contrarii, de calitate și raritate.

Artiștii au primit fără greutate noua valoare și «este muncitor» mulțumește pe cei mai mulți mai bine ca «este talentat»... Ce ar zice lumea azi de un pictor care ar expune după un an de muncă numai 3—4 tablouri, sau de o expoziție colectivă în care ar găsi doar 20—30 de pânze? Desigur ar condamna de la început aceste expoziții fără a ține seamă de calitatea lucrărilor.

* * *

Un alt principiu comercial și democratic al civilizației contemporane e libera concurență. Și acest principiu a pătruns în artă. Nu mai vorbim de concurența între artiștii însăși, de artiștii obsedați de gloria altora și cari

scriu numai pentru a-i întrece ori a-i doborî pe aceia, dar azi avem breasla impresariilor de tot felul cari operează cu arta și artiști după toate canoanele tradiționale ale comerțului. Avem directori de teatre cari «lansează» autori dramatici și piese de teatru; avem directori de reviste cari «crează» ori «distrug» la glorie; avem negustori de tablouri cari «descoperă» câte un geniu necunoscut al picturii. Toate aceste feluri de impresarii sunt în luptă aprigă cu «concurenți» de-ai lor. Artă e pentru unii și pentru alții o marfă oarecare. Unii dintr'înșii pentru a lupta mai bine s'au unit în trusturi—cum e faimosul trust Chiarella din Italia pentru... import și export de teatru! Iar rezultatul?

Rezultatul e că artiștii nu mai produc atunci când au de spus ceva și numai atunci când au spus ceva, ci scriu, compun, pictează, pentru a executa «comenzile» ce au. Artă se comercializează, producția e marcă, e foarte mare chiar, dar cum e? Despre cele mai multe din operele de artă de azi, istoricul va putea spune ca Dante despre păcătoșii din vestibulul Infernului:

Che visser senza infamia e senza lode

că au trăit fără de rușine și fără de laudă: o viață incoloră, fără nici o personalitate.

* * *

Mai e ceva e «Marca fabricii» e un alt principiu al comerțului contemporan. Se apreceiază un obiect nu după valoarea ce o are, ci după faima fabricii de unde provine. E drept că uneori această faimă e meritată, dar de cele mai multe ori ea e un produs factice obținut grație unei reclame îndrăznețe și fără de rușine. Același sfânt principiu îl regăsim și în artă. Găsim și aci «fabrici faimoase» sub chipul și numele—mai ales numele—unor «artiști iluștri» a căror glorie a fost întronată de câțiva prin aceeași reclamă dezonorantă. Odată «numele» făcut, vine moda și sugestia care-l fixează în mulțime, și e însăși această mulțime care-l păstrează apoi cu respect... posedarea idolilor e doară o veche slăbiciune omenească! Produsele mediocre ale acestor glorie factice sunt bine căutate și cotate pe piața artelor. Dacă cineva ar analiza cu atenție mecanismul civilizației contemporane, câte glorie de acestea de reclamă, modă și sugestie n'ar găsi, nu numai în artă, ci și în multe alte activități culturale! Și cât de sclavă n'ar apărea mintea omenească și de iluzoriu principiul independenței de cugetare!...

* * *

Dar vina nu e numai a societății. O cauză principală a mediocrității artei, e felul de viață al artiștilor de astăzi: Viață mondenă pentru unii, de cafenea pentru alții, chinuită în lupta pentru traiu pentru cei mai puțini. Comun tuturor e desinteresarea pentru cultura clasică a omenirii, indiferența față de natură, lipsa dorului și a câmpului de observații. Fără aceste calități, fără cultură serioasă, fără cunoașterea naturii și fără observația vieții, cum vreți ca artiștii de astăzi să producă opere trainice? Arta cere viață interioară intensă, cere artiștilor să aibă sufletul veșnic agitat de idei și simțiri, cere să-l aibă chiar sfâșiat de pasiuni. Ce frumos scrie Ada Negri:

*A chi sanguinando crca
Sol splende la gloria!*

Gloria strălucește doar aceluia ce crează sângerând. Dar câți sunt artiștii ce au asemenea principii?

* * *

Spuneam că sunt și cauze locale cari fac ca mediocritatea în artă să prospere.

Cine nu le cunoaște pe acestea?

Sunt de ex. fără binecuvântate cari au mai multe reviste decât scriitorii. Și cum revistele trebuiesc complectate, scriitorii trebuie să scrie... până să umple foile. Dar cum și numele scriitorului—marca fabricii—are importanță pentru cel ce cumpără foaia, iată-i pe directorii de reviste în goană după... nume.

Unul agită un cek asupra vreunei bănci Naționale, altul mai sărac dar cu mai multă autoritate, falsifică un certificat de glorie eternă... Iar când e criză de nume mari, acesta caută și de cele mai mijlocii sau mai mici, sau chiar mai mititele... și are dânsul grijă ca într'o notișă mărunță de pe ultima pagină sau într'o cronică de sfârșit de an să-și consacre colaboratorii, „glorii neperitoare ale națiunii“... Ce se scrie și cum se scrie, puțin importă, e destul ca pe sumar să poată figura cât mai multe nume.

* * *

...Și astfel tinerimea e abătută din calea dreaptă a vieții și în loc de a fi îndrumată spre o muncă mai grea însă cinstită și folositoare societății, e amăgită spre un domeniu în care nu e în stare să producă decât lucrări factive și sterile.

EUGEN PORN

CESTIUNI SOCIALE

MATERNITATEA ȘI LUCRUL INTELLECTUAL

Femeea a fost preocuparea societății în toate timpurile. Ea a dat loc la nenumărate discuții: unele pornite din răutate, altele din egoism, iar altele din lipsa de vederi și cunoștințe mai temeinice asupra naturii sexului femeesc.

În vremurile vechi ea a fost calul de bătae al societății. I se contesta până și sufletul. Cele dintâiu vorbe blânde și cea dintâi grijă de inima ei, nu se auziră decât în secolul al 12-lea din gura nefericitului *Abe-lard*.

După admiterea ideii că și femeea are suflet, i se contestă egalitatea antropologică, deci puterea de a judeca la fel cu celălalt.

Însă religia,—numai până la un punct—ideile politice, războiul, industria, arta și știința și însfârșit sborul întreg al ideilor și al sentimentelor au contribuit a schimba și păreriile despre femece.

Așa cercetările științifice au arătat cu prisosință că inferioritatea antropologică—adică crecerea femecei ar fi mai mic decât al bărbatului—e falsă. Greutatea crec-ului față de pătratul staturii, s'a găsit că-i într'un raport mai ridicat la femece decât la bărbat.

În cecece privește forța musculară: aceasta e produsul istoric al condiției sociale ce a avut ea și nici decum o lege naturală. Iar inferioritatea mentală se poate desminte prin nenumărate probe, în toate tim-

purile. Cu exemple vii se poate arăta, că și femeile sunt capabile de toate avânturile filosofice, științifice și artistice în care numai bărbații se credeau capabili.

Și cu atât meritul femeilor crește, cu cât instituțiile pentru ele au lipsit, cu cât educația până mai acum i-a fost falsificată și cu cât frații ei mai mari au împins-o la lux, ipocrizie și deșertăciune, pervertindu-i isvoarele celor mai bune calități pe care natura i le-a hărăzit.

Scriitori de elită și oameni de inimă își împărtășiră păreriile: la întrebarea, dacă femeea este sau nu capabilă de știință, unii răspund scurt: *nu*; alții—moderații, și cari sunt în majoritate —răspund: și *da* și *nu*; iar o minoritate, care crește neîncetat răspunde: *da*.

Iată motivele celor dintâi, ale adversarilor: femeea nu poate face știință, căci: nu are geniu, ea n'a inventat nimic; e pedantă; când se întâmplă să facă ceva, nu ea lucrează, ci suflerul dintre culise: bărbatul, amicul sau profesorul. Susținătorii acestor păreri sunt: *Molière, Yoseph de Maistre, Proudhon, Schopenhauer, Voltaire, Strindberg, etc.*

Păreriile celorlalți sunt: femeile pot atinge culmile cele mai înalte ale științei, și aceasta fără a pierde calitățile sexului ei. Numărul femeilor în științe și în toate direcțiile crește neîncetat, căci știința nu-i exclusivă și permite cultura celorlalte facultăți.

Ca propagatoare, femeile sunt superioare bărbaților. *D-na du Châtelet* a vulgarizat ideile lui Newton în Franța; *Clemence Roger* a făcut acelaș lucru cu ideile lui Darwin, *D-na de Staël* a făcut cunoscută Germania întregii Europe; *Sonia Kowalevski*, deși mare matematiciană, populariza descoperirile lui Veierstrass — ne spune Lombroso — asemenea *D-na Tarnowska* populariza în Rusia datele antropologice criminale.

În jurul lui *Pythagora* femeile făceau un popor de adepte.

Descartes crede pe femece mai proprie filosofiei de cât pe bărbați.

Adversarii opun nestabilitatea caracterului feminin, vivacitatea senzațiilor ei care nu le permite o atenție constantă. Istoria arată însă, atâtea exemple de femei capabile, încât ușor se poate constata că femeea poate avea tot atât spirit ca și bărbații cei mai celebri. Nu i-a lipsit femecei decât ocazia de a se instrui și de a fi pusă pe o cale solidă, dreaptă, bună. Și apoi când s'a ivit câte o femece mai luminată, ce nu s'a zis despre ea?..

Afară de aceasta spiritul n'are sex. Sunt bărbați care-s femei cu inima și cu capul. Sunt femei care-s bărbați cu inima și cu capul.

În Italia a fost învățata *Agnesi* ce ocupa catedra de matematici. Parisul văzu cu mirare cum *D-na Lepante* calculă trecerea lui *Venus* pe soare. *Sapho*, celebra poetă la Greci, *Carina* luă de 5 ori premiul pentru versuri. *Aspasia*, de la care *Socrate* luă lecții de filosofie. Femeea lui *Pythagora*, discipola filosofiei lui, împreună și cu cele 3 fiice ale ei. Fiica lui *Aristippe*, conduse școala lui de filosofie.

În America, în fiecare zi se mărește numărul femeilor care se disting în toate ramurile științelor. Ia noi, *D-na Curie*. Iar în ce privește pedantismul femecei, nu știința și cultura o aduc la aceasta, ci semi-cultura, pu-

țina știință, lipsită de serioșitate și aprofundare. Numai femeia într'adevăr luminată pricepe că ceea ce știe ea e nimic în raport cu ceea ce ignorează. Și cu cât va ști mai mult, cu atât va fi mai simplă în apucături și mai modestă în atitudini.

* * *

În fața tuturor felurilor de probe, lumea astăzi pleacă capul și admite că și femeia e capabilă, și ea poate ajunge pe tovarășul ei. Dar îndatoririle sexului ei o împiedică de... la preocupările intelectuale: femeia învățată își neglijează casa și copiii, zic unii.

Compatibilitatea datoriilor materne cu ocupațiile profesionale intelectuale, se înțelege că se poate discuta, acolo unde nu stăpânește foamea, ci unde e vorba de plăcere și nu de câștigarea pâinei zilnice.

Profesiunile, cari par mai puțin compatibile cu împlinirea rolului matern sunt: cariera de actriță, de femeec-medie, de propagandistă și inspectoarea unui serviciu public. Cea dintâi are nevoie de frumusețea neștirbită a exteriorului, celelalte sunt silite să lipsească la oră nepotrivite și mai multă vreme de acasă.

Profesiile, care ar conveni mai bine sexului femeesc ar fi: cariera de scriitor, poet, pictor, sculptor, jurnalist la domiciliu. Acestea par a se adapta mult mai bine cerințelor maternității.

Partea cea mai grea însă dintre intelectuabilitate și datoriile maternă este aceasta: cât se datorește casei și copilului și cât lucrului mintal. Și pentru multe din femei aceasta e o luptă mare sufletească... Pentru artiste-actrițe această luptă e mai ușoară căci vivacitatea temperamentului lor mai ușurează acest conflict interior. Femeile-pictori și sculptori se acomodează cu această dublă datorie.

În Germania s'a făcut o anchetă asupra compatibilității lucrului intelectual cu îndatoririle materne. Răspunsurile au fost și negative și afirmative. Iată unul din răspunsuri: «oprirea în producția intelectuală, provocată de maternitate, e o binefacere ce permite femeii un repaos, e o concentrare din care autorul mai târziu beneficiază».

Unele femei afirmă că niciodată n'au lucrat mai bine și mai repede decât în perioada de gestație.

Din totalitatea răspunsurilor contradictorii se poate deduce că compatibilitatea ei incompatibilitatea e ceva cu totul *individual*. În general însă: mulțumirea vieții zilnice, un bărbat simpatic, copii mărișori, o sănătate bună, sunt circumstanțe favorabile celor 2 profesii: de mamă și de lucrătoare intelectuală. Condiția, factorul principal însă tot individualitatea femeii rămâne. S'au văzut cazuri în care femeia a sacrificat tot, pentru un copil având toate împrejurările favorabile; altele în aceleași împrejurări au cultivat și artele și științele sau literile dând la lumină câte ceva. Mai mult încă unele femei în situații grele au creat și copii sănătoși la minte și la trup, și cărți bune și frumoase. Acestea tocmai prin maternitate s'au simțit mai în stare de a produce ceva și-a contribui și la alte îndatoriri în afară de interesele ei proprii.

Iar în ceea ce privește bunătatea operelor, s'a văzut că unele din ele au fost produse de mame și soții; al-

tele de celibatate. Acest fapt arată îndeșul că celibatul nu-i un izvor de sterilitate intelectuală și nici că măritișul ar fi unul de fecunditate intelectuală. Se văd femei avute, fericite, inteligente chiar, cari nu fac nimic. Se văd altele din potrivă împovărate cu tot felu de greutate, cari găsesc chipul de a satisface toate îndatoririle ei de femei și de individ.

Măritișul nu trebuie să fie singura carieră proprie a femeilor. Marele ambiții umanitare nu trebuiesc împedecate pentru femei. Datoriile materne nu trebuiesc să interzică femeii de a exercita și o altă profesiune, căci pe de o parte toate viciile femeii vin de la ignoranța și lipsa, de ocupații serioase; iar pe de alta bărbatul, copiii și întreaga societate au de suferit multe pe urmele femeii, ale căror facultăți sufletești nu au fost îndrumate bine.

Ignoranța este flagelul care bântue cu putere cele mai de sus pături ale societății ca și cele mai de jos. Și aliatul ei cel mai credincios sunt prejudițiile cari se găsesc nu numai printre femei, dar și printre bărbați.

Lipsa de ocupație spirituală aduce toate intrigile și amărăciunile, care doboară pe unii ce nu-și găsesc la ei destulă forță morală pentru a se garanta. Spiritul sărac nu se poate ocupa cu nimic serios. De aici *urâtul* — marele distrugător al virtuților omenesti. Ocupația intelectuală dă mulțumiri cari cu greu se găsesc în alte ocupații.

Femeia neocupată și dacă are puțin spirit, ceva mai deosebit, mai poetic, atunci își îndreaptă gândul și preocuparea numai la lucruri mici și care nici n'o privesc. Ea se dedă la citirea cărților fără nici o alegere, urmărește aventurile extraordinare și așteaptă să întâlnească și ea în viață personagiile și întâmplările ce i-au înflăcărat capul. Își creează o lume a ei la care bărbatul nu ia nici o parte și când cei 2 soți se găsesc în intimitate, se văd dușmani. De aici celebrii *nervi femești*, bătae din picior... *migrenă*, care e încheerea...

Dar acest tablou înfiorator ar trebui să desespereze pe tineri. Fericirea e că se găsesc în lume și femei fără nici o cultură, care fiind înțelese și stimate de bărbații lor, se devotează cu totul casei, copiilor și bărbatului.

Sunt unii cari susțin că oricât ar fi de energică, activă, o femeie, căutând a lucra și în afară de îndatoririle ce-i impune sexul, tot va păcătui și tot va aduce o pierdere pentru copii, casă și bărbat. Pentru cei cari obișnuiesc a privi lucrurile numai la suprafață, se înțelege că bărbatul, ce are o femeie care se mai ocupă și cu altele, decât interesele mici ale gospodăriei și cerințele sociale, acel bărbat nu poate fi decât de plâns.

Dar ei nu iau în seamă folosul în linii mari ce ese pentru bărbatul și copiii femeii, ce știe să ia viața și din punct de vedere mai larg.

O femeie bine echilibrată, mai întâiu de toate, își va lua timpul pentru ocupațiile ei personale din vizitele și preocupările modei, care nu-i aduc de cele mai multe ori nici un folos.

O femeie cu mintea luminată—deci cea care și-ar continua cultivarea—va ști să ia pe adevărata față toate întâmplările și neajunsurile. Și mi se pare că aceasta ar fi cea mai mare fericire pentru bărbat. Prin cultură,

toate calitățile ei se vor afirma mai mult iar toate cusururile se vor transforma în calități.

Spencer speră ca prin cultură, de la *instinctul modern*,—calitate înmăscută—să reformeze *generositatea*, care să se întindă de la iubirea de copil la iubirea de cel slab, sărac și suferind.

Din trebuința de a ghici intențiile și dorințele bărbatului autoritar și ale copilului ce nu se poate exprima, femeia a căpătat *pătrundere de spirit*, *distingerea sentimentelor fugitive*.

Din această calitate tot Spencer zice că prin cultură se va căpăta talentul de *analiză psihologică* al femeii.

Rușinea excesivă va da cea mai superioară calitate: *simțul moral*.

Năzuința de a domina se va transforma în ambiție rațională...

Și chiar dacă am admite că femeia nu poate dispune de mult timp, afară numai dacă nu rupe din cel datorit copiilor când sunt mici, tot am răspunde că de la un timp copiii cresc, ei pleacă la școală, apoi se duc în lume și timp se găsește cu prisosință câteodată și pentru *auto-educația* ce fiecare din oamenii cu inima trebuie să-și facă.

Și nu cred, că este vre-un model mai puternic pentru un copil, decât o mamă activă, cumpănită și luminată—dacă ar fi să luăm în seamă numai interesele noastre personale și nu și binele public de la care nu mai trebuie să ne dăm în lături.

MARIA C. BUȚUREANU
Institutoare—Iasi

CRITICA ȘI LITERATURA

MITOCĂNISMUL IN CRITICA LITERARĂ DE AZI

Printre producțiunile literare, critica este poate una dintre cele mai puțin statornice. Critica nu trebuie să fie privită sub aspectul eternității, al universalului, ca opera de artă. Dacă teoria utilitară este discutabilă pentru o poezie, o nuvelă sau un roman, neîndoios că în critică, ea își are aplicațiunea cea mai firească. Critica trebuie să fie mai întâi de actualitate, să semnaleze erorile și inovările momentului, să stânjenească absurditățile, să conducă, cu alte cuvinte, spiritele.

Dacă n'ar fi critica, cine ar putea să reamintească scriitorilor, că nu tot ce se tipărește și se citește este bun, că singularitatea nu poate ține loc de talent, că obscuritatea nu totdeauna e un semn al adâncimii, că lipsa sau înfrângerea oricărei regule, este potrivnică și demnității și libertății chiar, a artei? Fără ajutorul criticei, am mai putea noi, oare, gusta capo d'operele din trecut? Dacă Hamlet încă continuă a ne emoționa, este numai fiindcă criticii au pus în el, și de sigur că vor mai pune, câte ceva din ceea ce frământă viața noastră însăși. Operele geniale au totdeauna părți întunecoase, adâncimi obscure, și prin ele continuă a trăi, căci, prin ele, lasă fiecărei generațiuni, puțința de a pune o fărmă din propria sa simțire.

Dacă ținta, pe care trebuie să o atingă critica, este în genere aceeași: pătrunderea întocmirii sufletești a scriitorului, sau pricepera și lămurirea frumusețelor unei opere de artă,—apoi metoda, căile pe cari se îndrumează critica sunt întru câtva deosebite.

Unii sunt preocupați de superioritatea elementului social asupra elementului personal, a colectivității asupra individului. Aceștia studiază manifestările artistice mai mult din punctul de vedere sociologic și le judecă după efectele lor, pe cari le clasează în bune sau rele; după cum ele sunt sau nu în conformitate cu regula moralei în curs. Această critică cercetează înainte de toate influențele operei de artă; ea a început la noi cu d. Dobrogeanu-Gherea, și se continuă acum, cu d. G. Ibrăileanu, la *Viața Românească*.

Alții văd în critică o călătorie sentimentală dealungul operii unui scriitor, cu dorința de a-i prinde dintr'odată notele caracteristice, trăsăturile esențiale, pentru a le pune apoi într'o lumină cât mai puternică, mai vie. Aici, neîndoios, intuiția joacă un mare rol. Intre acești critici putem cita în prima linie pe d-nii Ovid Densușianu și Eugen Lovinescu.

Alții, în sfârșit, ca d. M. Dragomirescu, vor să reducă cât mai mult partea sensibilității pentru a mări pe aceea a inteligenței. Inteligența e mai puțin variabilă decât sensibilitatea și, prin urmare, decât gustul. Ea ne poate ridica deasupra modei și a gustului trecător, după cum morala ne ridică deasupra propriei noastre naturi.

La dreptul vorbind, eu cred că sensibilitatea fără inteligență și inteligența fără sensibilitate, nu pot să dea lucrări superioare în critică. Criticul are neapărată nevoie și de una și de alta, el trebuie să judece cu toate facultățile, separarea lor făcându-se numai pentru înlesnirea discuțiilor.

Rolul criticului nu este numai de a primi impresiuni, dar de a stabili și raporturi, de a desprinde și idei. Și cum literatura, sociologia, morala se găsesc azi în strânse raporturi, e ușor de înțeles de ce criticul impresionist alunecă câte odată în domeniul criticului sociolog, acesta în domeniul criticului doctrinal, acesta în acela al criticului impresionist și, așa mai departe.

În general vorbind, în actuala critică românească se desemnează trei curente, reprezentate oare cum oficial prin următoarele reviste: *Viața Românească* cu d. Ibrăileanu, *Convorbiri Critice* cu d. M. Dragomirescu, *Viața Nouă* cu d. Ovid Densușianu. Aceste reviste sunt singurele cari dau cititorilor informațiuni asupra mișcării noastre literare, pentru că sunt singurele cari cercetează și apreciază toate operele ce apar în românește. *Convorbirile literare* trăesc mai mult din prestigiul trecutului; ele, după retragerea d-lui Maiorescu, n'au reușit să-și asocieze un critic harnic, bine pregătit, competent, care să-și spue cuvântul asupra scrierilor literare ce apar. Dacă n'ar fi fost discursul de recepțiune al d-lui Duiliu Zamfirescu și răspunsul d-lui Maiorescu, reprodyse în bucăți, bucăți, ar fi trecut luni fără ca cititorul să întâlnească un rând de discuție literară, sau o recenzie mai dezvoltată asupra lucrărilor noi.

În schimb, una din revistele cele mai tinere, inaugu-

rează o critică nouă, personală, care nu-și are echivalentul nici în critica tendenționistă, nici în cea impresionistă, nici în cea doctrinală. Câteva exemple vor arăta, cred, mai bine decât orice alte explicații, în ce consistă originalitatea acestei critice.

Citez:

«Când zici astăzi Mihalache, pare că ai pronunțat o grosolanie. În case mai bune, între oameni cum se cade și prin reviste cu oarecare gust nici n'ar trebui să se rostească această vorbă, căci vine cu rușine. Sună așa greoi și de voluminos, pare că ar cuprinde tot ce e vulgar și obtus. Aduce cu sine ceva din atmosfera îmbăcșită de mahala și toată lărmăiala mediului mitocănesc.

«Și omul ca și porecla lui. Când îl vezi pe domnul Mihalache Dragomirescu, cu cervicia aceea îndărătnică și înțepenită pe două spete de muncitor în port, cu ochii aceea spălăciți și rătăcitori în neant, cu mișcările acelea de băcan hrănit, și cu râsul cel spart și dezordonat, îți face impresia unui primitiv... Dintre rânduri vezi răsărindu-i fața bucalată, acoperită de un rânjet ferice, și îi auzi glasul lung de clopot crăpat, sunând într-o dungă, cu zgomot și desperare». (*Cumpăna* No. 11)

Același critic revine iar, în foiletonul *Tribunei* din Arad, la 9 Februarie 1910:

«Vine, mă rog, un cap grosolan ca al lui Mihalache Dragomirescu și caută să se facă buturugă în calea societății (scriitorilor). Sunt câteva luni de când bârfele lui nu mai încetează și toate scrise în stilul cel mai bătăran de pe lume... Este însă totuși extraordinar să se găsească un individ,—care întâmplător să învânte și el printre scriitori și pe care capricioasa soartă l-a așezat chiar într'un scaun universitar—ca să *urle* mereu în spre casa scriitorilor, etc».

E inutil, cred, să urmez mai departe cu citațiile. Din rândurile reproduse, cetitorul își poate face o idee destul de lămurită asupra metodei întrebuintate de noua critică. Aici nu avem a face nici cu tendenționismul, nici cu impresionismul, nici cu estetismul, ci cu o direcție într'adevăr deosebită.

* * *

Nouă, Românilor, ne merge numele că avem mult gust. E în firea noastră de a prinde cecace este frumos, strălucitor, ceeace stă în nuanțe, în varietate, în împerecheri armonioase. În sufletul nostru totul alunecă ușor, repede; privirile noastre sunt atrase de întinsa, de nesfârșita varietate a lucrurilor, dar nu e oprită de niciunul. Ca fluturii zburăm din trandafir în trandafir, fără a sta mai mult de o clipă pe fiecare.

Această însușire însă, gustul, nu implică numai decât o cultură adâncă, vastă—de aici și superficialitatea noastră în atât de multe lucruri. Noua critică, din care am scos citatele, dacă rănește vădit bunul gust, să însemne oare un început de adâncire, de seriozitate, cel puțin?

Iată o chestiune la care d-nii Densușianu, Lovinescu, Ibrăileanu nu ar putea răspunde cu o satisfăcătoare competență. Să vă spun motivul. D-nealor sunt profesori, și profesorii, «belferii»—ne spune criticul novator în nu știu ce împrejurare—sunt mai toți oameni mărginiți, tipicari și cu vederi înguste, lipsiți de puterea in-

tuitivă pentru a pătrunde în frumusețile creațiunii suflatești. D-lui Gherea nu ne putem adresa, pentru că d-sa nu mai face critică, ci numai sociologie. Singurul critic, care nu face parte din învățământ, prezentând deci cele mai multe probabilități de inteligență, pricepere și largime de spirit,—rămâne să fie numai d. Chendi.

Dela d-sa trebuie să fi pornit una din notițele *Cumpenei*, prin care se cerea ca polemicile între oamenii culți să fie mai fine, spiritul mai vioi, aluziile mai subțiri, sau mai deghizate, căci adevărul nu este totdeauna de partea celui care strigă mai tare și care argumentează mai sgomotos. Și totuși, la noi sunt așa de puțini cari vor să țină seamă de înobilarea acestor mijloace de polemică. «La orice ocazie zice *Cumpăna* sau d. Chendi, se ivesc mitocanii, cu gura plină de injurii, cu vorbe late și vulgare și cu o rară sărăcie de spirit.

Pentru a reacționa împotriva unor astfel de apucături, d. Chendi și-a ales o însărcinare foarte grea, dar folositoare pentru critica română: însărcinarea de a fi jandarmul ei rural. Jandarmul rural, se știe, nu are mai nimic de făcut când este pace și lucrurile se petrec în regulă; îndată însă ce vine o încurcătură, vreo turburare, o neînțelegere de orice fel, el ese numai decât la iveală. Tot așa și d. Chendi. Față de operele bune, cu însușiri fundamentale, unde simțirea și gândirea, specifice poporului nostru, găsesc o întrupare sintetică superioară, față adică de operele cele mai indicate pentru a ațâța facultățile criticului, d. Chendi are un rol cu totul șters. Nici considerațiuni originale, nici dezvoltări complete bine înlănțuite. Când reușește, însă cineva să-l supere, lucrurile se schimbă; d. Chendi devine de o îndemânare, de o volubilitate nebănuită. Cuvintele îl năpădesc, punctele de vedere se înmulțesc, tonul se ridică, rândurile se înșiră vioi, unele după altele, în fraze lungi sau scurte, sacadat.

În d. Chendi pare a se fi întrupat, într'o proporție fericită, ironia țaranului nostru cu vigoarea mocanului de dincolo, de unde și încrederea, vloga d-sale, care îi dă curajul să încalce pe Carpați fără a-și pierde echilibrul, ca să împartă verdicte în dreapta și în stânga, la noi ca și în Ardeal, verdicte de cari nu te poți atinge nepedepsit, definitive, unde cele mai neașteptate considerații estetice, se unesc cu cele mai comune apopouri de cărciumă.

Mânia și artagul par a fi muzele sale inspiratoare, de aceea, se vede, d. Chendi se supără și când nu trebuie. Nu face așa și jandarmul rural? Câte contra-venții inventate! Câte șicane! Numai și numai pentru a avea prilej să închee un proces-verbal.

Iată de ce, credem noi, d. Chendi este singurul în stare să caracterizeze cum trebuie, noua îndrumare critică, după citatele pe cari i le punem la îndemână. Numai d-sa ar putea să ne spună, în deplină cunoștință de cauză, dacă critica aceasta este «mitocănească», «bădărănistă», sau «grosolană».

Întrebarea mea va părea multora o imprudență, căci e o imprudență într'adevăr, să te hazardezi la asemenea întrebări în urma celor întâmplute d-lui Dragomirescu. Eu nu am a mă teme însă de nimic, pentru că mă găsesc într'o situație cu totul superioară față de d.

Dragomirescu. D-l Dragomirescu a publicat mai multe volume de literatură, unele chiar premiate de academie. Eu nu am nici unul. D-l Dragomirescu s'a întâlnit ades cu criticul. Eu nu l'am văzut niciodată. Necunosându-mi, deci, fața, nici părul, nici culoarea ochilor, neștiind dacă port sau nu ochelari, dacă sunt gras sau slab, nalt sau scurt, nu mă găsesc în primejdie de a mi se încheea un proces-verbal, cu succes sigur pentru jandarmul rural.

N. E. M. TEOHARI

IN AGONIE

(SCHIȚA)

Inoptase când au sosit frații ei. Pe scară bătrâna care-i însoțea le făcu semn să se oprească, le șterse cu șorțul ochii înroșiți de plâns, le trecu tremurând mâna prin păr spre a le aranja șuvițele ce atârnav în dezordine pe tâmple, le netezi fruntea și ca să-și stăpânească durerea ce i se înfipsea ca un nod în capul pieptului, îi sărută pe rând și apăsă pe obraji pe toți trei și în urmă pășiră sfioși prin sală până lângă ușa. Aci bătrâna iar îi opri: «Dăți-mi mâna voi Puiu și Titi și fiți cuminți; lăsați pe Gena singură—tu ești mai mare draga mamei, am destulă încredere în tine—așa, să nu vă speriați: sora voastră doarme, să nu-i stricați somnul... Mă ascultați voi? Îmi făgăduiți voi copiii mei cuminți?... și iar îi sărută.

Când au deschis ușa, s'au isbit în față cu medicul însoțit de bărbatul bolnavei; era gata de plecare. Se aplecă, își puse liniștit galoșii răspunzând, par'că după multă chibzuință, la o întrebare gravă ce-i fusese dată de însoțitor: «Nu mai e nici o scăpare, Domnul meu, a intrat în agonie... în noaptea aceasta pozitiv... primești o mare lovitură, mi se rupe inima dar trebuie să ne supunem! Și sfârșindu-și plictisitoarea operație se ridică și-i strânse îndurerat mâna.

În casă era liniște, câteva femei îngrămădite pe-o canapea în fund vorbeau pe șoptite legănând domol capetele proptite în podul palmelor.

Mare păcat face Dumnezeu, suspina o bătrână, mare păcat! Ce femeec, ce suflet bun, cum a grijit de frații, cum i-a încălzit, cum i-a îmbrăcat... bieții orfani ce mamă pierd ei... ce mamă!» Suspinele înnecau casa, candela sfârâia d'asupra patului și în semi-întunericul ce se lăsase ca o abureală de pe pereți, ședeau toți triști și nemișcați ca împietriți; ceasornicul din camera vecină cântă de zece ori «cucu». Bolnava se întoarse cu fața spre tavan, deschise greoi pleoapele ochilor, aproape știnși, și făcu larg semnul crucii:—Doamne, auzi vorbă, să-mi las eu bărbatul meu bun și să fac schimb cu el!—și se porni pe răs. Copiii alergară de lângă ușa plângând spre pat și prinseră a-i săruta mâinile albe străvezii sub a căror pielită se vedeau oasele subțiri mișcându-se ca niște undrele:—Mamă dragă, Mămica noastră bună, cui ne lași mamă! Cine mai ne mângâie mamă, cine mai ne îmbracă, încotro să apucăm noi mamă!—Bolnava trase tremurând mâinele și le încrucișă pe piept:—Ei, dar să nu creadă el că nu-l pricep: am bani și asta-l face să mă placă;

trei mii de galbeni de, nu-i de-colea! Ei, ei, tinere, da, nu; de unde să știe el banii mei? N'am spus nimănui o vorbă, sunt șease ani d'atunci, călugărul a plâns, a blestemat, s'a tânguit, a murit; frații mei au rămas pe drumuri, eu sunt bogată și nimeni nu știe. De unde? de unde? Cui i-ar da în gând să cate sub lepedea din grădina de flori?! Și bietu călugăr cum blestema:

— Anaftima să fie și praf și pulbere să se aleagă... fugi urâtule d'aici! uite cum s'apropie! Se ridică de mijloc, întinse mânele, le izbi în vânt și căzu oftând răgușit. Jalea ce coprinsese întreaga casă se curmă; vorbele din urmă ale bolnavei par'că le încremenise sufletele. O femeec șopti înfiorată:—Banii călugărului... banii copiilor... moștenirea! Bătrâna întrebă: I-a furat?..

— Oh! da, ce păcat, Doamne, Doamne! ce păcat! răspunse din nou femeeca. Aiurările bolnavei nu încetau; toată viața și-o spunea ca o poveste, pe de rost, în acele frânturi fără de înțeles. Sufletul își desgolea toate adâncurile ascunzătorilor lui, nu mai voia nimic, nu mai putea păstra nimic și tot ce strânse cu atâta dibăcie un șir întreg de ani, în aceste clipe le arunca fără nici o părere de rău, fără să stoarcă o lacrimă, fără să se tânguiască. Tâmplesle îi svăceau puternic. buzele albe tremurau, fruntea îi ardea ca focul, vinele dela încheeturi sfârâiau ca un vas de apă în colcot iar glasul răsărea încet, abia simțit și înfiorat, ca de pe alte lumi; în clipa aceasta sufletul rătăcea departe, departe, răscolind pulberea cărărilor uitate.

Trecutul se depăna pe dinaintea ochilor ei înpăinjeniti ca o pânză destrămată; viața curgea așa cum fusese prinsă; conștiința se stinsese.

Ingrijitoarea aprinse lumina și trecu la căpătâiul bolnavei, plânsul se stârni din ce în ce mai sfâșietor, întreaga casă era un geamăt înăbușit și dureros.

— Trei mii de galbeni... treizeci și șase de mii... douăsprezece de fiecare... bieții orfani! sărmanii mei frații! Și spazmele agoniei erau tot mai grozave.

Copiii întinseră mâinile și-i mângâiară plângând obraji palizi și umezi de sudoare:—Nu se poate mamă dragă, noi n'am avut nimic, nimic, nimic, decât pe tine bună mamă! Bolnava n'auzea nimic și-i depărta tremurând, de lângă pat.—N'o să afli niciodată, tu Gena mea, niciodată c'ai fost și tu bogată! și se întoarse cu fața spre perete.

Ușa se deschise brusc și glasul bătrânei,—crescătorea copiilor—se auzi: «S'au găsit toți, neatinși, toți banii! trei mii de bucăți de aur!... Jalea se curmă, suspinele amuțiră iar bolnava oftă prelung, din fundul sufletului. Ingrijitoarea șopti:

— Liniște! Adoarme!

În revărsatul zorilor ploaia pliscăia în ferestrele deschise ale casei lui Vitolian, doliu se legăna agale în vârful prăjinelor înfipte dinaintea porții.

Trei trecători se opriră în mijlocul drumului și își scoaseră cu eylvie pălăriile. «A murit cineva!» rosti unul. «Și nu s'aude nimeni? Nu plânge nimeni?» întrebă mirat celalt. «Par'că n'ar fi oameni!» adaogă al treilea și porniră liniștiți la drum.

I. N. RĂȘINARI

INTR'O CĂTEDRALĂ GOTICĂ

Enorme și înalte coloane de marmoră ies din pământ — se rânduiesc în șiruri repezi și în întunericul sfânt ele par o oștire de uriași ce vor să se ia la luptă cu nevăzutul.

Înălțându-se mai întâiu liniștit, ogivele pornesc în urmă în sbor repede, apoi înclinate și atârănânde se reunesc în boltă.

Tot astfel, în neînțelegerile omenești, din mijlocul tumulturilor barbare, aspirațiile sufletelor solitare se nălță spre Dumnezeu reunindu-se în el.

Eu, nu Dumnezeu venit-am să vă cer, coloane de marmoră, ogive semețe;

Mă înfior, dar mă înfior de nerăbdarea de a auzi cum sgomotul unui pas cunoscut deșteaptă blând ecouri solemne.

Iată! E Lydia; ea se 'ntoarce și în mișcarea ce face, păru-i mlădios cu resfrângeri lucitoare se desenează în față-mi, iar supt vălu-i negru amorul și palidul chip o clipă mă salută.

Ghemuindu-se în lumina șovăelnică a unei biserici gotice, Aligheri de-asemeni caută, înfiorându-se, icoana lui Dumnezeu, în chipul alb ca de opal al unei femei.

Acolo, supt vălul alb strălucea fruntea candidă a fecioarei căzută în extaz — pe când, din mijlocul norilor de tămâe, fierbinți, se înălțau ecteniile; se nălțau ca un murmur dulce, ca fremătarea veselă a unui sbor de turturele, apoi ca urletul gloatelor desnădăjduite ce-și întind brațele spre cer.

Orga trimitea în sombre spațuri buburi și oftări — părea că din adâncul mormintelor albe răspundea sufletele părinților coborâți supt pământ.

Dar de pe înălțimile mitice din Fiesole, împurpurat, prin vitraliile pline de povestiri sfinte, privea Apollo; pe altar lumânările de ceară se sfârșeau.

Și Dante, înconjurat de imnurile îngerilor, vedea cum fecioara toscană se înălța transfigurându-se, pe când, supt picioare, auzea urlând genunile arzătoare ale Infernului.

Eu, nu văd nici capete îngeresti încununate de lumină, nici demoni; zăresc numai o lumină slabă ce tremură în aerul umed, iar crepusculul rece îmi umple sufletul de desgust.

Te părăsesc, zeitate semitică! Stăpâna misterelor tale e moartea. Templele tale, O, rege la care spiritile nu pot ajunge, isgonesc soarele!

Martir, crucificat, tu răstignești pe oameni, tu pătezi ariile cu tristețe. În timp ce cerurile strălucesc, câmpurile sunt pline de surăsuri și ochii Lydiei scântiază plini de amor.

Oh! cum ași voi să te văd, Lydia, în mijlocul unei hore de fecioare albe, danțând în jurul altarului lui Apollo în lucirile roșii ale serii: strălucind ca o marmoră de Paros, înconjurată de lauri lăsând să-ți cadă flori din mâini, bucuria din ochii plini de fulgere iar de pe buza ta armonioasă un imn de Bachylide.

G. CARDUCCI

(trad. de I. Grindină și Fl. Stoenescu)

ȘTIINȚA

TEORIILE ASUPRA LOCALIZĂRIILOR CEREBRALE

Nu pot admite că complicațiunea hemisferelor cerebrale ar fi un simplu joc al naturii. (Broca).

Nu știu dacă psihologia modernă, ținând să ia asupra-și chestiunea dificilă a localizărilor cerebrale, a stabilit în acelaș timp care este legătura între această problemă — de aparențe cel puțin fiziologice — și domeniul ei propriu. Fără îndoială însă că reclamând pentru ea — din greșală, pe bună dreptate sau din simplă generozitate — această problemă, a intrat odată mai mult, într'o mare încurcătură. Și cât de mare este încurcătura aceasta, cerc să arăt strângând la un loc câteva din teoriile emise în jurul problemei de care vorbim. Cum trebuie înțeleasă chestia localizărilor cerebrale?

Mai întâiu o primă întrebare: — vedeți, greutățile se ivesc dela început! — Este psychismul localizabil? Așa pusă chestiunea, ea ar părea că necesitează o interminabilă discuțiune asupra naturii sufletului între spiritaliști, materialiști, paraleliști, etc. etc. etc. Lucrul în sine pare a fi mult mai simplu. Nu e vorba de localizarea sufletului, ci de localizarea fenomenelor psychice cari — precum e de toți admis — nu pot avea loc în lipsa unui sistem nervos ori cât de rudimentar ar fi el. Relev după Grasset ¹⁾ această primă observație, pentru că ea îmi pare de o importanță netăgăduită, menită fiind a întâmpina toate observațiunile și discuțiile metafizice, la cari ar putea da naștere neînțelegera ei.

Prin urmare, „psychismul e localizabil”. „Este el însă și localizat“?

Correspondentă e științific adevărată? Iată atâtea întrebări cari își așteaptă soluționarea. — Un răspuns precis, perfect verificabil științificește, așa ca să fie admis de toți cercetătorii, se pare că nu există. Dacă savanții de azi au la îndemână material și mijloace de observație incomparabil cu cel al celor de acum 40—50 de ani, nu rezultă de aci că cunoștințele noastre sunt mai clare. Oamenii de știință se complac în nuanțări și în subtilități de teoretizare de așa natură că ți-i peste măsură de greu să deprinzi în trei rânduri clare, ipoteze înșirate pe 30 de pagini mărunte. Fără îndoială; suntem mai aproape de adevăr, dar fără îndoială suntem departe de claritatea deplină pe care în mare măsură o stăpâneau cercetătorii trecuți. Și revenind la chestie. Lăsând la o parte pe Gall, care cercă să acrediteze teorii ce nu ar putea trăi decât în anumite împrejurări de viață sufletească, cred de folos a cită între fisiologii metafizicieni — vă mirați de împerechere? — ce au precedat deschiderea erei științifice, pe Flourens care spune lămurit, — tot așa de lămurit pe cât de neexact. — Nu sunt cen-

1) Grasset. *Le psychisme inferieur*. Pag. 358 și urm.

tre deosebite, nici pentru diversele facultăți, nici pentru percepții. Facultatea de a percepe, de a judeca, de a voi un lucru, residă în acelaș loc cu aceea de a percepe, de a judeca, de a voi alt lucru¹⁾. Ceeace însemnează: Lobii cerebrali participă cu toată masa la exercițiul complet al funcțiunilor lor. Concluziunea logică: Nu există sedii distinctive nici pentru percepțiuni, nici pentru facultățile sufletului. Cum se înțeleg atunci procesele fiziologice a două fenomene sufletești simultane? Teoria lui Flourens evident nu există unei discuțiuni.—Chestiunea localizărilor cerebrale se pune pe temeuri mai sigure numai cu părerile pe cari le aduc în față doi fiziologi de seamă, Fritsch și Hitzig. Rezumez în câteva linii din scrierile acestuia din urmă această teorie. «Anumite funcțiuni psihice cu siguranță, și cu probabilitate toate, depind de centri anumiți ai scoarței cerebrale, căci: dacă excitațiunea unor anume puncte determinate ale scoarței, pune în mișcare anumiți mușchi, și dacă distrugerea acestor puncte alterează enervația acelorași mușchi, și dacă pe de altă parte excitarea ori distrugerea altor puncte, nu alterează inervația mușchulară din cazul prim, urmează că din diferite părți ale creierului nu au o valoare echivalentă»²⁾. Concluziunea imediată: există centre pentru fenomenele psihice. Reclamând niște centre nervoase absolute pentru senzațiuni și percepții, Hitzig este fără îndoială în adevăr. Doctrina lui se deosebește de cele anterioare prin faptul deosebit de important că nu localizează organele fundamentale—și fundamental false ale frenologiei.—Dar când acelaș Hitzig spune: susțin că inteligența și în deosebi gândirea abstractă necesitează organe funcționale distincte, pe cari eu le caut în lobii frontali, trebuie să admitem că el e în eroare. E fără îndoială neștiințific să analogezi inteligența cu senzațiile, și să cauți centri primei cum cauți pentru cele din urmă. Independent de cercetătorii moderni, socotesc inteligența nu ca o ființă ci ca și memoria de altfel—ca o proprietate a materiei, mai drept ca o sumă de raporturi ale funcțiunilor elementare ale materiei nervoase, și prin aceasta însăși esență a ei, nelocalizabilă, considerată ca inteligență. Cam în acelaș punct de vedere se pune fiziologul Munk când admite centri nervoși pentru funcțiuni sensitive și motorie, dar nu-i admite pentru inteligență.

În scoarța cerebrală—scrie el—inteligența își are sediul pretutindeni și nicăeri, ea este suma și rezultanta tuturor imaginilor sau reprezentărilor rezultate din percepțiile simțurilor. Or ce leziune a scoarței creierului alterează inteligența cu *cu atât mai mult* cu cât leziunea este mai întinsă, și o alterează întotdeauna prin pierderea acelor grupe de reprezentări cari aveau drept bază percepțiunile teritoriului localizat. «Turburarea intelectuală ar fi completă: a) când toate elementeleceptive ar fi distruse, b) când nu ar

mai rămâne substanță care să poată redeveni sediul noțiunilor pierdute»³⁾.

Din toate faptele de până aici două concluziuni se impun; și ele au fost formulate cu o deosebită limpezime de Uschakoff⁴⁾ — un elev al lui Wundt — în cartea sa asupra Legei localizărilor; aceste încheieri—cari până azi nu au suferit contradicție — în marginele științei—și cari fără îndoială nici nu vor suferi—sunt:

a. Psychomele sensoriale și mișcările voluntare calitativ asemenea, cari se produc la acelaș individ în momente diferite, corespund sau sunt în legătură cu un acelaș grup de neuroni corticali, sau cel puțin, cu un grup de neuroni în cea mai mare parte identic cu primul.

Admițând aceste două afirmațiuni evidente și verificabile, Wundt⁵⁾ transportă chestiunea pe un teren deosebit de cel al experimentării. Iată fundamentul pe care se pune: Este adevărat că alterarea unui anumit punct de pe scoarța cerebrală, aduce — în seria fenomenelor sufletești — întotdeauna aceeași alterare. Urmează de aci se întreabă Wundt—că fenomenul fiziologic, care întovărășește actul psihic, este necesariamente localizat în acel centru cortical? Nu este tot așa de admisibil ca funcțiunile cerebrale să se facă în tot creierul în genere și în special să fie solicitate de curentele intracerebrale, tocmai acele centre corticale ce sunt considerate azi ca centre ale funcțiunii? Și Wundt zice: «Elementele organului de a percepție, trebuie considerate ca inele indispensabile împlinirii acestei funcțiuni».

Pe acelaș teren și din acelaș punct de vedere se pune prof. Sciamanna.⁶⁾ Teoria lui — pe care o rezumez în puține cuvinte—ar fi următoarea: O localizare a funcțiunilor cerebrale nu este cu puțință. Funcțiunile acestea corespund unei activități complete a întregului creier; turburările cari urmează ablațiilor sau alterațiilor sunt provocate de întreruperea comunicației între diferitele regiuni ale creierului. Nu există de cât centre de încrucișare, puncte nodale, menite să devieze curentele intracerebrale.

Teoria e susceptibilă de mai multe interpretări: e cu atât mai mult supusă interpretărilor, cu cât autorul ei, cel care ar fi putut să-i dea înțelesul hotărîtor, a murit la câte-va zile după enunțarea ei. Dacă o apropiem de părerile lui Wundt, e că ni se pare că numai așa ea ar putea fi pusă științificește.

Lucrurile ar fi rămas fără îndoială multă vreme încă în starea de nesiguranță în care le ținea numele și autoritatea lui Wundt, dacă nu interveneau minunatele rezultate pe cari le-a obținut în anatomia cerebrală cercetările lui Flechsig⁶⁾, cercetări cari întru cât privesc chestia ce ne preocupă, sunt—până azi cel puțin—hotărîtoare.

1) V. Munk. *Ueber die Functionen des Grosshirnrinde*. p. 5959. cf. Soury *loc. cit* p. 627.

2) Uschakoff: *Das Localisationgesetz*. Vezi și: *Revue psychologique* an 1900.

3) W. Wundt. *Psychologie physiologique*. pag. 321—257.

4) Vezi Rageot: Dare de seamă asupra Congresului de psihologie ținut la Roma în 1903 (*Revue philosophique*) 1903.

5) V. pentru teoriile lui Flechsig: A. van Gehuchten. *Anatomie du système nerveux de l'homme*. pag. 684—705.

1) Flourens. *Recherches expérimentales sur les propriétés et les fonctions du syst. nerveux dans les animaux vertébrés*. Vol. 1⁴, pag. 264.—cf. Soury. *Syst. nerveux centrale*. p. 521 sq.

2) Hetzig. *Untersuchungen zur Physiologie des Grosshirns* pag. 56—58. Pentru cercetările lui H. cf. Soury *Le système nerveux central* pag. 607. și urm.

Urmărind fibrele de comunicațiune ce pornesc din centrele nervoase, Flechsig face constatarea surprinzătoare că numai o parte — cam $\frac{1}{8}$ —din acești centri nervoși sunt legați prin fibre de proiectie cu organele periferice de simțuri; iar cealaltă parte — ocupând restul de $\frac{7}{8}$ a soartei cerebrale — din acești centri sunt legați între ei, și apoi cu centrul zonei de proiectie, numai prin fibre de asociație. Iată deci o primă împărțire—necesară—asuprafeței creierului în două zone distincte: Zona centrelor de proiectie, zona centrelor de asociație. Prima zonă își împarte centrul nervoși în 4 sfere, după cum ei se leagă cu organele periferice ale tactului, olfactiei, vederii și audierii. Impărțirea primă în zone e cu atât mai necesară cu cât corespunde unor funcțiuni diferite. În adevăr, din faptul că Flechsig descoperă că atât fibrele sensitive cât și cele motrice sfârșesc în aceeași sferă, plecând de la același organ periferic, urmează că aceste sfere pot avea o activitate independentă de zona centrelor de asociație, cel puțin reflexă. Și din acest fapt mai rezultă că teoria lui Wundt cu înlănțuirile de elemente și cu acele curente continue, nu este cea adevărată.

Prin urmare, Flechsig reușește să localizeze în centrul de proiectie funcțiunile psychice sensorio-motrice. El nu se oprește aici însă. Din faptul că centrul de asociație nu sunt legați de cât cu centrul de proiectie și deci numai indirect cu exteriorul, el conchide că regiunea centrelor de asociație—aproape specific omenască—este substratul anatomic a tuturor elaborărilor ce se fac având drept elemente, percepțiunile centrelor de proiectie.

Așa fiind, centrul de asociație prezidă la viața intelectuală, morală a omului, ei sunt—după Flechsig—adevărate organe de gândire. [Denkorganen].

Pe această cale—a considerărilor în bloc—iață deci și însemnarea științifică a locurilor unde au loc procesele intelectuale de ordin mai înalt. — După această localizare, ce e drept științifică, dar prea puțin precisă, Flechsig caută să desfacă diferitele concepte ale inteligenței noastre și să localizeze aceste componente, după cum a localizat funcțiunile senzoriomotrice. Lucrările acestea nu i-au reușit pe deplin în ceea ce ne preocupă pe noi; și nu i-au reușit pe deplin pentru că de îndată ce a cercat să localizeze funcțiuni compuse, cum e de pildă conștiința, nu a putut să găsească de cât regiuni, iar nici decum centre circumscrie, așa cum ar fi vrut să găsească. Rezultatele acestor lucrări se pot însemna totuși precum urmează:

a) în centrul de asociație posterioară, funcțiunile intelectuale în directă legătură cu percepțiunile. Pe aci, de altfel, se face în bună parte legătura între centrul de proiectie și cei de asociație.

b) în centrul de asociație medie—insula lui Reil—sunt localizate funcțiunile de cari atârână integritatea limbajului articulat.

c) în centrul de asociație anterioară:—lobul prefrontal—conștiința personalității, abstracția, voința. Lobul prefrontal, capătă prin Flechsig—ca și prin Wundt de altfel—o importanță deosebită. Afirmațiunile sale asupra localizării voinței par a se verifica în anatomie prin dublele rezultate ale onto—și phylogenesei.

Ultimele cercetări cari să aducă rezultate relativ noi în chestia localizărilor cerebrale sunt acele ale dr. Grasset¹⁾. Plecând de la cercetările lui Pierre Janet care susține că există două grupe mari de fenomene sufletești: unele superioare, întovărășite de conștiință și voință, altele inferioare cu dublul caracter de inconștientă și automatism,—acte datorite—zice Janet—activități de grade diferite ale acelorași neuronii—și, sprijinindu-se pe cercetările anatomoclinice ale lui Flechsig, Grasset are convingerea că cele două grupe de fapte sufletești se pot localiza în regiuni diferite, nefiind cât de puțin aceleași în ce privește locul unde funcțiunile lor au loc.—Acesta e punctul de plecare al metodei noi de cercetare a localizării pe care el o indică.

Dar zice dânsul: «nu trebuie să se caute a localiza într-o parte memoria, în alta imaginația, în alta judecata. Localizările trebuiesc făcute după o grupare specială a fenomenelor psychice». Această grupare ar fi:

a) Funcțiuni psychice sensorio-motrice: senzații, imagini, funcțiuni de relațiuni exterioare—de afară înăuntru sau din năuntru în afară.

b) funcțiuni psychice inconștiente și automate: memorie, imaginație, asociație de idei, rezoluții și volițiuni, toate cu dublul caracter—după cum am zis—de inconștientă și automatism.

c) funcțiuni psychice superioare: aceleași funcțiuni ca mai sus, având însă caracterul raționamentului voit și conștient.

Aceasta este nota originală pe care dr. Grasset o introduce în studiul localizărilor cerebrale și cred că ea indică drumul cel mai sigur care ar putea duce spre o deslegare. Pe această cale, de altfel, el ajunge la rezultate surprinzătoare. Așa: a hotărât că regiunea periolandică corespunde funcțiunilor sensorio-motrice, funcțiuni în genere foarte puțin legate cu actele sufletești propriu zise; stabilind locurile unde se localizează cecitatea psychică, pierderea noțiunii topografice afasia motrice, agrafia, etc., toate acte ce implică asociație de idei inconștientă și involuntară, memorie de același fel, a ajuns la încheierea că funcțiunile inferioare psychice se localizează în centrul medii și posteriori de asociație ai lui Flechsig și pe aceeași cale, de altfel, Grasset a stabilit că funcțiunile psychice superioare se localizează în lobul prefrontal.

Acestea sunt ultimele încheieri. Chestia fără îndoială nu e rezolvită în toate amănunțimile ei. Dar principiul fundamental—pe care nu-l poate înlătură nimeni—s'a pus: lucrul acesta e sigur, că funcțiunile psychice în creier sunt localizate.

N. C. IONESCU.

BIBLIOGRAFIE

Constantin Tanovicianu, *Femeia după vârste și ocupațiuni*. Buc. Librărie Socec 1910. Prețul 3,50 lei.

Dreptate. Chestia evreilor din România de un grup de evrei pământeni. Buc. 1910.

Buffon, *Omul și natura* (trad. de A. Luca) Biblioteca Lumen. 15 Bani.

1) Grasset. *Loc. cit.* Pag. 357—435.

BIBLIOGRAFII

- Oreste, *In umbra iubirii. Poezii 1907—1909*. Buc. 1909. Prețul lei 1,50.
- Radu N. Mandrea, *Legea tocmelilor agricole*. Buc. 1909.
- Prof. S. Schechter, *Chassidimii*. trad. de B. Zosmer. Prețul 25 Bani 1910.
- Ionaș Vintilescu, *Statistica și pseudo-statistica*. Buc. 1910.
- N. Măndrea, *Reforma judiciară*, Ediția II. 1909.

* * *

În numărul din urmă, «Biblioteca pentru toți» publică o traducere după celebra dramă a lui Ibsen. *O casă de păpuși* sau *Nora*, titlu sub care e mai bine cunoscută și sub care s'a jucat și la noi de nenumărate ori, atât de trupa Teatrului Național cât și de numeroase trupe străine.

Individualismul extrem pe care-l propovăduiește Ibsen în această piesă a dat loc la multe comentarii și critici. Are drept o femeie, care după câți-va ani de căsnicie, vedem că n'a fost socotită de bărbatul ei decât drept o păpușe și care-și dă seama că nu cunoaște de loc viața reală, să-și părăsească soțul și copiii, pentru a se pregăti, prin propria ei experiență, pentru o nouă viață?

Problema a fost mult discutată și se discută încă și astăzi, și ori cât s'ar critica tendința lui Ibsen când a scris această piesă, un lucru a recunoscut toată lumea: *Nora* este și rămâne una din cele mai viguroase drame a marelui dramaturg norvegian, una din acele capodopere cari fac fala literaturii universale.

Traducerea a fost făcută cu o deosebită îngrijire și cu o scrupuloasă observare a originalului.

De vânzare la toate librăriile din țară. Prețul 30 b.

Catalogul complet al acestei Biblioteci a se cere gratis la Librăria editoare LEON ALCALAY la București.

A apărut:

THOMAS CARLYLE
EROII, CULTUL EROILOR
ȘI EROICUL ÎN ISTORIE

Traducere din englezește de C. Antoniadă

— Prețul 2 lei —

BANCA COMERCIALĂ
SOCIETATE

ACTIV

BILANTUL GENERAL ÎNCHEIAT

1. Cassa	38 815,29		
Disponibil Banca Națională	76 500,—	115 315	29
2. Efecte publice	44 156,10		
3. Efecte publice angajate la B. Națională	94 509,50	138 665	60
4. Efecte scontate	1 525 200,25		
5. Efecte reescontate	285 419,70		
6. Conturi curente	329 093,80		
7. Avans în ct. ct. Pe gaj de cereale	123 892,90	2 263 606	65
8. Efecte spre încasare		39 202	11
9. Mobilier		3 966	35
10. Garanții		10 000	—
11. Efecte publice și comerciale în gaj		43 672	23
12. Cheltuieli rambursabile		759	20
13. Efecte depuse pentru garantarea ct. ct.		385 968	65
14. Efecte depuse în păstrare		1 549	30
		3 002 705	38

DIN TURNU-SEVERIN
ANONIMA

PE ZIUA DE 31 DECEMBRE 1909

PASIV

1. Capital	300 000	—
2. Fond de rezervă	7 594	55
3. Depozite spre fructificare	1 614 646	10
4. Angajamente pentru efecte reescontate	285 419	70
5. Remitenți de efecte spre încasare	75 294	85
6. Conturi curente	54 608	75
7. Diversi	93 025	10
8. Dividende neridicate pe 1908	1 588	05
9. Depunători de garanții	10 000	—
10. Depunători de efecte în gaj	43 672	23
1. Dispozițiuni asupra străinătății	15 365	70
2. Dobânzi convenite anului viitor	52 412	90
3. Deponenți de efecte p. garantarea conturilor curente	385 968	65
4. Depunători de efecte diverse în păstrare	1 549	30
5. Mandate & ordine de plată	328	75
6. Diversi conturi provizorii	9 715	—
7. Profit & pierdere	51 515	75
	3 002 705	38

CONTO PROFIT

1. Cheltuieli de Administrație. (Salarii, impozite, chirii, luminatul, încălzit, porto de scrisori, gropuri, imprimate, abonamente la ziare, publicații etc. . . . .)		26 895	48
2. Dobânzi convenite anului viitor la:			
Efecte scontate	18 064	80	
„ reescontate	965	65	
Depozite spre fructificare	33 108	60	
C-to Diversi	273	85	52 412
3. Dobânzi convenite fondului de rezervă		435	35
4. Dobânzi plătite la depuneri		54 996	46
5. Amortizamente:			
Efecte protestate și în suferință	1 725	—	
Cheltuieli de fundație	2 729	50	
Mobilier 10%	440	—	4 894
Beneficiul net pe 1909		51 515	75
		191 150	44

& PERDERE

1. Dobânzi & Comisioane	187 143	14
2. Venitul efectelor publice	4 007	30
	191 150	44

Președinte, T. COSTESCU.

Director, I. Giurescu.

Censori, N. Greceanu,

Contabil, N. I. Jiroveanu.

Gh. I. Penescu. I. Tărăbescu.

G. S. BECHEANU & I. ILIESCU

STRADA LIPSCANI, 26 — BUCUREȘTI — STRADA LIPSCANI, 26

MAGAZIN de NOUTAȚI și MANUFACTURA

Lânuri pentru rochii: Hommesponvon, cheviotte gros-côte etc., și

Postavuri în toate genurile.

MATAȘARIE

Cachemir soie, charmense, crepe de chine etc.

Taffetas din fabrica *Bonnet* culori și negre

Atelier special pentru rochi și confecțiuni

PÂNZĂRIE

Jerseuri, Flanele, Cache Corsets tricotate, Ciorapi și Batiste.

CORSETE

Dantele torchon și broderii veritabile

Rayon special pentru Lingerie și Troussouri gata și după comandă

PREȚURI FIXE ȘI MODERATE

SANATORIUL

Dr. GEROTA

CONSTRUIT ȘI MONTAT

Special pentru tratamentul bolilor chirurgicale

Operațiuni și faceri

Bulevardul Ferdinand 48, București

TELEFON 1/44

Analizează complet urine

sânge, lapte, spute, secrețiuni, suc gastric, fecale, paraziți, tumori, apă, vin, ceară, miere, stufe, etc.

Laboratorul D-rului G. Robin

singurul Dr. în medicină specialist cu o practică de Laborator de 15 ani.

De 11 ani Șef de Laborator al Spitalelor Civile

Str. I. C. Brătianu (Telefon 13/69)

— Cel mai mare laborator particular de —

Bacteriologie, Microscopie și Chimie

Vase pentru strîns urină, etc. și instrucțiuni se trimit la cerere.

Cea mai ingenioasă mașină de scris este

YOST

Singura care scrie fără panglici

MODEL 10: cu claviatură dublă.

MODEL 15: cu scrisul vizibil și claviatura simplificată.

Cu tabulator pentru tablouri, devize, etc. Cu adaptator pentru scrisul în mai multe culori.

BUCUREȘTI

Calea Victoriei No. 54

TELEFON

VILE

DUILIU ZAMFIRESCU

2, STRADA ZORILOR, 2

Palatul Muntelui de Pietate

TELEFON No. 25/97

Vinuri de cea mai superioară calitate

LOCAL DE CONSUMATIE

Serviciu la domiciliu

Angroșiștilor li se acordă rabat

Ciocolata și Cacao Zamfirescu

Sunt preferate de cunoscători